

ข้อเสนอเบื้องต้น
ต่อปัญหา
ที่เป็นผลมาจาก
สภาพการณ์
ที่อ่อนไหว

กรณีฮิญาบ
ที่อนุบาล
ปัตตานี

โชคชัย วงษ์ตานี

“Buddhism is a compassionate religion; with its stress on non-violence, it was ill-prepared to meet Islam militarily.” พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความเห็นอกเห็นใจ ด้วยกับความเคร่งครัดในเรื่องสันติวิธี/การไม่ใช้ความรุนแรง หากใช้การมุ่งไปที่การเตรียมตัวที่จะเผชิญกับกองกำลังอิสลาม”

: The Dalai Lama speaks on the need for tolerance and understanding of Islam in San Francisco / ท่าน ดาไลลามะ พูดถึงความเป็นที่จำเป็นต้องอดทนและเข้าใจศาสนาอิสลามในซานฟรานซิสโก

ที่มา: <http://www.buddhistchannel.tv/index.php?id=8,2588,0,0,1,0#.WyJlfhYxWaM>

ตลอดเดือนที่ผ่านมาสังคมไทยโดยเฉพาะชายแดนใต้ต้องเผชิญกับสภาวะการณ์ที่อ่อนไหว (sensitive situation) ในความสัมพันธ์ระหว่างศาสนิกชน ทั้งเพื่อนชาวไทยพุทธและมลายูมุสลิมต่างทนทุกข์ต่อปัญหาความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความต้องการแต่งกายที่ถูกต้องตามหลักการศาสนาในพื้นที่กรรมสิทธิ์ของอีกศาสนาหนึ่งที่เกิดขึ้นที่ปัตตานี ตามที่เป็นข่าว จนกระทั่งล่าสุดผลที่ตามมาคือการที่รัฐออกกฎหมายในการพิทักษ์สิทธิในการแต่งกายของนักเรียนในกรณีโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ธรณีสงฆ์ซึ่งส่งผลต่อการปิดโอกาสให้นักเรียนมุสลิมอาจจะหมดสิทธิในการแต่งกายให้ถูกต้องตามหลักการศาสนาในพื้นที่โรงเรียนที่เป็นกรรมสิทธิ์ส่วนศาสนา แต่ตัวสถานศึกษาเป็นกรรมสิทธิ์ร่วมของประชาชนผู้เสียภาษีทุกคน

หากแต่โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตวัด หรือโรงเรียนวัดหรือโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ธรณีสงฆ์ทั้งในปัตตานีและในที่อื่นๆ ของประเทศยังอนุญาต และในบางกรณีโรงเรียนชื่อดังประจำจังหวัดที่ไม่ได้ตั้งอยู่ในพื้นที่ธรณีสงฆ์ก็ยังไม่เปิดโอกาสให้สวมฮิญาบ หรือเปิดโอกาสในภายหลังมีการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้นักเรียนได้รับสิทธิตามกฎหมาย แต่การอนุญาตในภายหลังไม่ได้ทำให้ผู้เรียนใช้ชีวิตในชั้นเรียนได้อย่างปกติและไม่สามารถปฏิสัมพันธ์

กับผู้สอนบางท่านได้อย่างราบรื่น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นหากมองผ่านสายตาพุทธศาสนิกชนทั่วไปสามารถทำความเข้าใจได้ว่าตลอดประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาของบางโรงเรียนไม่เคยมีเด็กที่สวมฮิญาบเด็กชายสวมกางเกงขายาวเข้าเรียนมาก่อนความรู้สึกลึกๆ จึงเกรงว่าจะเสียวัฒนธรรมการแต่งกายที่เคยคงเอกลักษณ์ของโรงเรียนไป เป็นความแปลกใหม่ที่ยังไม่อาจคุ้นชิน (อ่าน/แทรกลำดับเหตุการณ์ของปัญหา)

สำหรับกรณีโรงเรียนอนุบาลปัตตานี การที่รัฐบาลส่วนกลางใช้มาตรการทางกฎหมายอาจเป็นตัวชี้ขาด สร้างความชัดเจนต่อประเด็นปัญหาแต่กฎหมายอาจไม่ใช่เครื่องมือที่ทำให้ทุกอย่างอยู่ในความสัมพันธ์อันดี ความไว้วางใจที่เคยมีอยู่เก่าก่อน มีอยู่แต่เดิมเดินต่อไปข้างหน้าได้อย่างราบรื่น หรือเดินหน้าตามกฎหมายแต่ความสัมพันธ์แย่งลง ความเป็นมิตรอาจยังมีแต่ไม่สนิทใจ จึงเป็นคำถามที่ต้องพิจารณา

นอกจากปัญหาเรื่องการสวมฮิญาบในโรงเรียนอนุบาลปัตตานีแล้ว ยังมีปัญหาอ่อนไหวต่อความสัมพันธ์ระหว่างศาสนิก ทั้งปัญหาที่ยังค้างคาและที่จบสิ้นไป ทั้งแบบราบรื่นและไม่ราบรื่น เช่น การบริการความเชื่อของต่างศาสนิกผ่านสื่อโซเชียลของพิธีกรรมมุสลิมบางท่าน การสร้างมัสยิดในภาคเหนือและภาคอีสานที่ได้รับการต่อต้านเช่นเดียวกับโครงการนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลที่เชียงใหม่ และล่าสุดคือข่าวสารที่สื่อให้การเข้าใจว่าสนช.(สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ) นับถือศาสนาอิสลามมีจำนวนมาก ถึง 63 คนและกำลังออกกฎหมายเพื่อเอาใจมุสลิมและมุ่งทำลายสถาบันสงฆ์ของไทย ทั้งหมดส่งผลทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เผชิญกับความอ่อนไหว ท่วมท้นไปความคำถาม ข้อสงสัย ความไม่ไว้วางใจ ความ

**ทำอย่างไรให้การคุยข้ามความเชื่อ ความศรัทธามีความเป็นได้
เป็นการพูดคุยที่มีทั้งความสุภาพ ความเห็นอกเห็นใจ
และผ่อนคลายในประเด็นที่จะทำให้สามารถอยู่ร่วมกันได้
โดยไม่ใช้หลักการศาสนาที่สุดขั้วและแข็งทื่อ
เห็นแต่ความสำคัญของศาสนาและอำนาจของฝ่ายตน
โดยขาดความเอื้ออาทร ความเป็นมิตรระหว่างกัน**

เข้าใจผิด และเชื่อว่าอีกฝ่ายกำลังรุกพื้นที่ของศาสนาตนจึงต้องป้องกันสิทธิ์ที่ตนพึงได้พึงมีเพื่อปกป้องศาสนิกและศาสนาของตนไว้

จากกรณีปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ว่าผลที่ตามมาจะส่งผลหรือสร้างผลกระทบตามมาในระดับใดก็ตาม ผู้เขียนคิดว่ามีความจำเป็นและขอเสนอให้มีการตั้ง “คณะกรรมการส่งเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างศาสนิก: พุทธ-มุสลิม” ขึ้น เพื่อเป็นคณะทำงานและคณะปรึกษาหารือที่มีความเป็นทางการทั้งในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น/ภูมิภาค ระดับจังหวัดและอำเภอ (ถ้าเยอะไปที่เล็กที่สุดเพียงเป็นคณะกรรมการระดับจังหวัดก็ยังดี) เพียงเป็นคณะกรรมการที่ทำงานร่วมกัน ร่วมปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนทั้งหลักการและความคิดเห็นในที่ประชุมที่เป็นพื้นที่กลาง ที่ประกอบด้วยผู้นำศาสนา นักการเมืองฝ่ายปกครอง ปัญญาชน ครูบาอาจารย์ ภาคประชาสังคม รวมทั้งตัวแทนสตรีและเยาวชน ครอบคลุมผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญในหลากหลายสาขาวิชา เป็นเป็นผู้ที่รู้ทั้งทางด้านหลักการ ปรากฏการณ์ บริบท และอาการของมวลชน ทั้งที่ซ่อนเร้น ปรากฏ และดำรงอยู่ในสังคมในท้องถิ่นต่างๆ ด้วยตัวแทนจากทั้งสองศาสนิก ไม่ต้องเป็นคณะใหญ่มาก แต่ให้มีการประชุมทุกเดือนหรือการปรึกษาหารืออย่างสม่ำเสมอ ตามวาระที่เร่งด่วนของปัญหา

ที่มาเลเซียมีองค์กรเอกชนภายใต้กำกับของรัฐ ที่ทำงานในลักษณะที่คล้ายกันนี้คือ Institute of Islamic Understanding Malaysia. (สถาบันเสริมสร้างความเข้าใจต่ออิสลาม มาเลเซีย) (ดู <http://www.ikim.gov.my/new-wp/>) ทำหน้าที่ทั้งบริการความรู้ ทั้งการวิจัย อบรม สัมมนา ผลิตตำราและสื่อสารความรู้ผ่านสื่อในช่องทางต่างๆ แก่เพื่อนร่วมชาติในทุกระดับ รวมทั้งการระดมความคิดเห็นเรียนรู้ประสบการณ์จากนักวิชาการต่างชาติ เพื่อเสริมสร้างกระบวนการการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ในกรณีมาเลเซียที่คนในชาติมีความหลากหลายใน

ด้านชาติพันธุ์และศาสนา เคยมีประวัติศาสตร์ความขัดแย้งถึงตายระหว่างศาสนิกและชาติพันธุ์ที่เป็นบาดแผลในอดีต สำนักนายกรัฐมนตรีจะมีหน่วยงานที่ติดตาม รับรายงานผลความขัดแย้งที่ปรากฏในรอบสัปดาห์จากทุกรัฐของประเทศในทุกวันศุกร์เพื่อประมวลและสั่งการให้ข้าราชการที่เกี่ยวข้องในแต่ละรัฐแก้ไขในสัปดาห์ถัดไป โดยไม่ปล่อยชุกไว้ได้พรมไม่ปล่อยให้ยืดยาวและบานปลาย จนเป็นปัญหาใหญ่ยากที่จะแก้

ส่วนในมหาวิทยาลัยชื่อดัง Georgetown University เมือง Washington, D.C สหรัฐอเมริกา ก็มีหน่วยงานในลักษณะนี้ที่ชื่อ The Prince Alwaleed Bin Talal The Center for Muslim-Christian Understanding (ศูนย์/สถาบันเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างมุสลิม-คริสเตียน) ทำหน้าที่ในทางวิชาการทั้งผลิตสื่อโซเชียล สิ่งพิมพ์และตำราออกเผยแพร่แก่สาธารณะทั้งภาษาอังกฤษและภาษาอาหรับ ที่เน้นเรื่องความรัก สันติภาพ ความกลมเกลียวและการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความต่างของศาสนิก ไม่เฉพาะตำราที่สร้างความเข้าใจระหว่างมุสลิมกับคริสเตียน แต่ยังรวมถึงอิสลาม

กับพุทธศาสนาด้วย อาทิ การเผยแพร่ตำราเรื่อง Common Ground Between Islam and Buddhism: Spiritual and Ethical Affinities ที่เขียนร่วมกันโดย Reza Shah-Kazemi, Hamza Yusuf Hanson และ H. H. the Fourteenth Dalai Lama (ที่มา ดู <https://acmcu.georgetown.edu>)

โดยองค์กรทั้งสองที่กล่าวมาข้างต้นต่างมีความแตกต่างในวิธีการทำงาน เป้าประสงค์และรายละเอียดตามบริบทของประเทศของตนที่ต้องเผชิญกับความอ่อนไหวในความสัมพันธ์ระหว่างศาสนิก

ด้วยปรากฏการณ์ข้างต้น ผู้เขียนจึงคิดว่าจะทางออกที่น่าจะเป็นไปได้คือควรจัดให้มี “คณะกรรมการส่งเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างศาสนิก : พุทธ-มุสลิม” ซึ่งตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่าถ้าเราเชื่อว่า การที่ตัวแทนรัฐบาลจากส่วนกลางออกกฎหมายเพิ่มเติมทับกฎหมายเก่าที่ให้สิทธิเสรีภาพภาพตามรัฐธรรมนูญนั้น เป็นการออกกฎหมายที่เอียงข้างเอาใจบางฝ่าย (อีกฝ่ายยอมมองได้ว่าเป็นการพิทักษ์สิทธิ) ส่วนกลางว่ามา เราก็ต้องว่าตาม ประเด็นคือแล้วทำไมปัญหาแบบนี้เราคุยกัน ปรีกษากันเองในระดับท้องถิ่นไม่ได้ ต้องมอบอำนาจให้คนไกลเป็นผู้ชี้ขาดความถูกต้องในแบบแพ้นะ ส่งผลทำให้คนในท้องถิ่นที่ต้องอยู่ร่วมกันในระยะยาวต้องอึดอัด ถ้าเราเชื่อว่าท้องถิ่นมีภูมิคุ้มกัน มีภูมิปัญญา มีวิธีการแก้ไขแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย เราควรมีทางออกเช่นไรถึงเหมาะสม

ถ้าเราเชื่อว่า ท้องถิ่นทุกที่มีปัญหาไม่เหมือนกัน ทุกท้องถิ่นที่อยู่ภาวะปกติและภาวะที่อ่อนไหว ควรจะมีคณะกรรมการหรือสถาบันในลักษณะเช่นนี้หรือไม่ เพื่อการรับมือต่อสภาพปัญหาในปัจจุบันและปัญหาใหม่ๆ ที่จะตามมาอีกอย่างไม่รู้จบในอนาคต

ถ้าเราเชื่อว่า เรามีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่ที่ทำงานศึกษา วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่อง พหุวัฒนธรรม การปฏิสัมพันธ์ทักษะวัฒนธรรม การจัดการและการป้องกันความขัดแย้ง รวมถึงการอยู่ร่วมกันระหว่างศาสนิกชนและงานวิจัยนับร้อยเล่มทั้งภาษาไทยและภาษาอื่นๆ ยังคงเพียงพอและเป็นต้นทุนที่ดีในการคลี่คลายปัญหาที่เกิดขึ้นได้ โดยไม่ใช่เพียงการออกกฎหมาย

ข้อเสนอนี้มาจากหลักคิดที่ว่าควรมีการตั้งคณะกรรมการจากคนในท้องถิ่นที่มีองค์ประกอบที่หลากหลายและเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างชนต่างศาสนา โดยมีขอบเขตอำนาจและปริมณฑลของปัญหาที่ปรากฏและดำรงอยู่ในแต่ละท้องถิ่นซึ่งแต่ละที่ย่อมมีปัญหาและต้องการทางออกที่แตกต่างกัน

รายละเอียดของปัญหาที่ชาวมุสลิมและชาวพุทธที่เผชิญร่วมกันหรือระหว่างกันในแต่ละภาคของประเทศย่อมแตกต่างกัน ปัญหาที่ภาคเหนือย่อมต่างจากปัญหาที่ชายแดนใต้ และปัญหาชาวมุสลิมและชาวพุทธในภาคอีสานย่อมต่างจากปัญหาระหว่างชนต่างศาสนาของทั้งสองศาสนาในที่อื่นๆ ปัญหาที่แต่ละภูมิภาคอาจจะพบเจอเป็นทั้งปัญหาทางสังคมและปัญหาการปรับใช้บัญญัติทางศาสนาที่สัมพันธ์กับบริบทที่ต้องดูความเหมาะสมกับสภาพทางสังคม และจารีตในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีความคาบเกี่ยวกัน บางปัญหาอาจมีแกนกลางของปัญหาที่ต้องใช้เครื่องมือที่หลากหลาย ทั้งหลักการศาสนา วัฒนธรรมท้องถิ่น ตัวบทกฎหมายและข้อเสนอหรือทางออกในเชิงจิตวิทยาทางสังคม เป็นเครื่องมือในการทำทำความเข้าใจและวิเคราะห์ปัญหา ซึ่งควรได้รับการพิจารณาร่วมกันจากมุมมองคณะกรรมการรวมทั้งสองศาสนาในหลากหลายมุมมองและทุกมิติของปัญหา

ข้อเสนอที่ตั้งอยู่บนสมมุติฐานข้างต้น นำไปสู่ข้อสรุปที่ว่า “ถ้าไม่สร้างที่ทางในการคุยกัน ความเข้าใจไม่เกิด ถ้าคุยแต่กับฝ่ายเดียวกัน ความเห็นต่างก็ไม่มีที่ยืน” ทำอย่างไรให้การคุยข้ามความเชื่อ ความศรัทธามีความเป็นได้ เป็นการพูดคุยที่มีทั้งความสุภาพ ความเห็นอกเห็นใจ และผ่องปรนในประเด็นที่จะทำให้สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่ใช้หลักการศาสนาที่สุดขั้วและแข็งทื่อ เห็นแต่ความสำคัญของศาสนาและอำนาจของฝ่ายตนโดยขาดความเอื้ออาทร ความเป็นมิตรระหว่างกัน

คำถามที่อาจเกิดขึ้นตามมาจากข้อเสนอนี้

อาจมีคำถามที่ตามมา คือ ข้อเสนอนี้อาจเป็นข้อเสนอที่เบาและชั่วคราวยอดีหรือไม่ เนื่องจากประสบการณ์การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้มาเคยมีประสบการณ์การแก้ไขปัญหาด้วยการคัดเลือกคณะกรรมการอาทิ คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ หรือ ที่เรียกในชื่อย่อว่า กอส. (The National Reconciliation Commission) เป็นคณะกรรมการที่เกิดขึ้นจากคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2548 ที่ถูกแต่งตั้งโดยรัฐบาลส่วนกลาง

**“ถ้าไม่สร้างที่ทางในการคุยกัน
ความเข้าใจก็ไม่เกิด
ถ้าคุยแต่กับฝ่ายเดียวกัน
ความเห็นต่างก็ไม่มีที่ยืน”**
ทำอย่างไรให้การคุยข้ามความเชื่อ
ความศรัทธามีความเป็นได้
เป็นการพูดคุยที่มีทั้งความสุขภาพ
ความเห็นอกเห็นใจ และผ่อนคลาย
ในประเด็นที่จะทำให้สามารถ
อยู่ร่วมกันได้โดยไม่ใช้หลักการ
ศาสนาที่สุดขั้วและแข็งทื่อ
เห็นแต่ความสำคัญของศาสนา
และอำนาจของฝ่ายตนโดยขาด
ความเอื้ออาทร ความเป็นมิตร
ระหว่างกัน

เป็นการทำงานร่วมกันจากผู้คนจากหลากหลาย
ภาคส่วนทั้งอดีตนายกรัฐมนตรีนคร อดีตนักรการเมือง
แพทย์ ฝ่ายปกครอง ภาคราชการ ภาคประชาสังคม
นักวิชาการและบุคคลสำคัญๆ ในภาคธุรกิจ ทั้งจาก
ส่วนกลาง ส่วนอื่นของประเทศและจากพื้นที่จังหวัด
ชายแดนภาคใต้รวมกันกว่า 48 คน ในระยะเวลา
1 ปี (มี.ค. 48-มี.ค. 49) สุดท้ายของการทำงานของ
คณะกรรมการชุดดังกล่าวคือให้ข้อเสนอแนะแก่
รัฐบาล ทั้งนโยบาย มาตรการ กลไกและวิธีการใน
หลากหลายด้าน รวมทั้งการศึกษาวิจัยสาเหตุของ
ปัญหา การเสนอรายงานผลการศึกษา ผลการ
ทำงานแก่รัฐบาลและประชาชน ในทางปฏิบัติเกิด

การพัฒนากระบวนการฟื้นคืนสมานฉันท์ในสังคม
กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง
และความรุนแรง แต่ท้ายที่สุดปัญหาในพื้นที่ยังไม่
จบและมีปัญหาต่อเนื่องจนปัจจุบัน

คณะกรรมการที่จะตั้งขึ้นนี้เป็นการป้องกันหรือ
ลดการแก้ปัญหาที่หวังรอให้ ‘คนอื่น’ เข้าไปตัดสิน
แทนหรือเข้าไปจัดการเรื่องในท้องถิ่น ซึ่งคนใน
ท้องถิ่นรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นดีกว่ารัฐส่วนกลาง อีกทั้ง
การไม่สามารถร่วมพิจารณาคำสั่ง ซึ่งส่วนกลาง
กุมอำนาจและปล่อยท้องถิ่นเพียงฝ่ายรอคำตัดสิน
ที่มาจากภายนอก ไม่มีการถกเถียงต่อรองชี้แจง
เหตุผล ฟังความทั้งสองด้าน รังแต่จะเพิ่มปัญหา
มากกว่าแก้ปัญหา

การเกิดขึ้นของคณะกรรมการดังกล่าวควรเกิด
จากภายในท้องถิ่นและย่อมสำคัญกว่าการที่ผู้มี
อำนาจกำหนดนโยบายสั่งการลงมาให้มีการตั้ง
คณะกรรมการ ซึ่งท้องถิ่นไม่ได้รู้สึกเป็นเจ้าของและ
ไม่ได้ให้ความคาดหวังต่อคณะกรรมการเหล่านั้น
และไม่มีความเห็นของฝ่ายตนเองร่วมพิจารณาปัญหา
ของตน

**คณะกรรมการร่วมระหว่างสองศาสนา: ปัญหา
ที่ชายแดนใต้กับการสื่อสารกับเพื่อนร่วมสังคม
ไทย**

หากจะสื่อสารถึงผู้อ่านนอกบริบทสามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ซึ่งแน่ชัดว่าผู้อ่านกลุ่มนี้มีความสนใจ
และฐานความเข้าใจต่อสภาพปัญหาที่มีความลึกซึ้ง
ความต่อเนื่องที่แตกต่างกัน บางท่านสนใจเป็น
เรื่องๆ ในบางประเด็น บางท่านติดตามมาตลอด
สิบกว่าปีที่ผ่านมาและติดตามภาพรวมของการ
แก้ไขปัญหาในหลากหลายด้าน

ผู้เขียนอยากชวนคนอ่านคิดไปด้วยกันว่า
ปัญหาการไม่อนุญาตให้นักเรียนอนุบาลปัตตานี

สวมฮิญาบเข้าเรียนเป็นปัญหาท้องถิ่น อาจเชื่อมโยงกับปัญหาการเมืองและความมั่นคงของประเทศอยู่บ้าง แต่ไม่ใช่ปัญหาที่เชื่อมโยงหรือเป็นผลมาจากบริบทโลกที่บางท่านเชื่อว่ามีผลต่อจากกรณีการห้ามสวมฮิญาบในฝรั่งเศสเมื่อหลายปีก่อน

ในทางกลับกัน ปัญหาที่ชายแดนใต้/ปาตานีในอดีตจวบจนปัจจุบันปฏิเสธไม่ได้ว่าหาใช่เป็นเพียงปัญหาทางสังคมหรือการเมืองเท่านั้น แต่ปัญหาในพื้นที่แห่งนี้แทบทุกเรื่องไม่สามารถแยกขาดจากปัญหาด้านศาสนา ทุกปัญหาจะมีประเด็นเรื่องศาสนารวมอยู่ในนั้นด้วย โดยเฉพาะโลกทัศน์แบบมุสลิมที่ไม่สามารถแยกชีวิตทางสังคมออกจากความเชื่อความศรัทธาต่อศาสนา เลยทำให้ปัญหาในพื้นที่แห่งนี้ ลึกซึ้ง อ่อนไหวและสลับซับซ้อนกว่าปัญหาในแบบเดียวกันที่เกิดขึ้นในพื้นที่อื่นๆ

หากมีคณะกรรมการชุดนี้ขึ้นในระดับท้องถิ่น คณะกรรมการที่ตั้งขึ้นมาเองควรเป็นผู้รับเรื่องสำรวจประเด็นทางสังคม และร่วมกันตั้งโจทย์ว่าจะปรึกษาหารือหรือถกกันในเรื่องอะไรก่อนหรือหลังควรออกแถลงการณ์หรือผลการปรึกษาหารือ และออกมาตราการอย่างไรที่จะทำให้คนในท้องถิ่นสามารถร่วมกันคลี่คลายปัญหาที่มาจากคนในท้องถิ่นเอง กำหนด รูปแบบ วิธีการและเป้าหมายร่วมกัน ควรเป็นคนในท้องถิ่นที่ร่วมกันกำหนด

กติกาในการอยู่ร่วมกัน ไม่ใช่ส่วนกลางกำหนดมาให้ ส่วนกลางหรือรัฐควรมีหน้าที่หนุนเสริมเพียงการมอบอำนาจหน้าที่ (authorities) ที่ถูกต้องตามกฎหมาย สนับสนุนงบประมาณและเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนในการทำงานร่วมกันระหว่างศาสนิก

คำถามสำคัญของคณะกรรมการร่วมระหว่างสองศาสนิกที่ตั้งขึ้นมานี้ คือ จะออกแบบกติกาและรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมสมัยใหม่อย่างไรบนพื้นฐานของการเคารพให้เกียรติต่อหลักการของศาสนาของทั้งสองฝ่าย และมุ่งแก้ไขปัญหที่ส่งสมมาในอดีตอย่างไรให้มีทางออกที่เป็นที่ยอมรับแก่ทุกฝ่าย สร้างความเสมอภาคแก่ชนทุกศาสนา เพื่อที่จะสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขในชุมชนปริมนทลหรือพื้นที่รับผิดชอบของแต่ละท้องถิ่น และสามารถเชื่อมโยงเป็นความมั่นคงในภาพใหญ่ของประเทศได้

ชายแดนใต้/ปาตานีในรอบสิบกว่าปีที่ผ่านมามีทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนที่สังกัดในศาสนิกต่างๆ ต่างฝ่ายต่างพยายามยืนยันในวิธีการแก้ปัญหาตามมุมมองและทัศนคติในฝ่ายของตน เป็นกลางบ้าง เข้าข้าง บางฝ่ายบ้าง ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ หากแต่ก็ยังมีความเป็นกลาง ที่ทุกฝ่ายยังสามารถถกเถียงแลกเปลี่ยนทำงานร่วมกัน

มีขันติและแบ่งรับแบ่งสู้ระหว่างกัน ซึ่งภาควิชาการและภาคประชาสังคมที่เป็นกลางได้มุ่งเน้นการขยายมุมมองต่อปัญหาให้ขยายกว้างขึ้น ให้ได้เรียนรู้และเปิดรับมุมมองที่ต่างหรือตรงกันข้ามกับของฝ่ายตน มีบ้างที่ยอมมองในฝ่ายตรงกันข้าม เพื่อเข้าใจเห็นใจฝ่ายที่เห็นหรือเชื่อเหตุผลที่ต่างจากฝ่ายตน ซึ่งนับเป็นต้นทุนที่เป็นบวกต่อการทำงานสันติภาพในพื้นที่

หากแต่ผลที่เกิดขึ้นกับกรณีโรงเรียนอนุบาลปัตตานีสะท้อนถึงประสบการณ์ของกระบวนการสานเสวนาระหว่างชนต่างศาสนิกหรือการสานเสวนาระหว่างผู้นำศาสนา ว่าการสานเสวนาในอดีตนับร้อยเวทิตลอดสิบกว่าปีที่ผ่านมาทั้งที่กรุงเทพฯ ปัตตานีและที่อื่นๆ นั้นไม่ประสบความสำเร็จเลย หรือได้รับผลสำเร็จที่ส่งผลในระยะสั้นเมื่อสานเสวนาเสร็จเท่านั้น จึงทำให้ความเชื่อใจและความเข้าใจระหว่างกันในการที่เราจะสามารถอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางสังคมหรือการมุ่งเป้าสู่การเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ ในทางปฏิบัติจริงไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม

ปัญหาที่เกิดขึ้นที่โรงเรียนอนุบาลปัตตานีจึงบ่งชี้ถึงว่าชาวพุทธในพื้นที่จำนวนไม่น้อยยังไม่เข้าใจเจตนารมณ์และข้อดีของการแต่งกายตามหลักการศาสนาของศาสนาอิสลาม ที่เด็กหญิงต้องสวมเสื้อแขนยาว กระโปรงยาวและสวมฮิญาบปกปิดศีรษะ และเปิดเผยเพียงใบหน้าและฝ่ามือ ส่วนเด็กผู้ชายเพียงเปลี่ยนจากกางเกงขาสั้นมาเป็นกางเกงขายาวเพียงเท่านั้น อีกทั้งเพื่อนชาวพุทธอาจจะรู้สึกวิตกกังวลต่อการปรากฏตัวในรูปแบบที่เคร่งครัดของนักเรียนมุสลิมในพื้นที่ศรัทธาของฝ่ายตน ส่วนมุสลิมเองก็ยังขาดทักษะในการอธิบาย การโน้มน้าวใจให้อีกฝ่ายเข้าใจเจตนารมณ์และโอนอ่อนให้เห็นความไม่เป็นพิษเป็นภัยของเครื่องแบบดังกล่าว แม้จะสวมใส่ในอาณาบริเวณพื้นที่ธรณีสัณฐานก็ตาม เพราะหลักการศาสนาที่ดีย่อมส่งผลที่ดีต่อชนทุกฝ่าย หากทุกฝ่ายเข้าถึงความหมายและเจตนารมณ์ของบทบัญญัติทางศาสนา

ด้วยฐานความรู้ด้านการจัดการความขัดแย้งที่เริ่มมีแพร่หลายในสังคมไทย ทำให้แวดวงวิชาการชายแดนใต้ตระหนักรู้ว่า บางครั้งประเด็นอ่อนไหวถ้าไม่คุยกันก็ไร้ทางออก สังคมที่เสมอภาค น่าอยู่และเท่าเทียมสำหรับประเทศไทยไม่มีใครจัดให้ ความขัดแย้งหลายเรื่องใช้ว่าจะจบลงในรูปแบบที่หลายฝ่ายคาดหวัง หากอยากได้สังคมอย่างไรก็ควรลุกขึ้นเรียกร้องต่อรองเอา ด้วยวิถีทางทางการเมือง หากแต่ข้อเสนอที่สำคัญในทางวิชาการเพื่อคลี่คลายสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องถูกนำเสนอข้อเรียกร้องเหล่านั้นอย่างสุภาพ เอาใจเขามาใส่ใจเรา และมีความเป็นสันติวิธี

หวังว่าข้อเสนอนี้จะได้รับการพิจารณาจากผู้มีอำนาจหน้าที่หลักของบ้านเมือง นำสู่การถกเถียงและส่งผลอย่างเป็นรูปธรรม

ลำดับเหตุการณ์ของปัญหาที่อนุบาลปัตตานี

เริ่มจากเมื่อวันที่ 16 พ.ค. 61 ซึ่งเป็นวันเปิดเทอมวันแรกของโรงเรียน ผู้ปกครองมุสลิม 3 ครอบครัว และเด็กนักเรียนหญิงอีก 4 คน แต่งกายด้วยเครื่องแบบนักเรียนมุสลิม เดินทางไปโรงเรียน โดยมีผู้อำนวยการโรงเรียนออกมาให้การต้อนรับ พร้อมยืนยันว่าไม่ได้ห้ามการแต่งกายดังกล่าวและยินดีหากจะแต่งกายตามหลักการศาสนาอิสลาม นักเรียนหญิงสวมฮิญาบได้ ส่วนนักเรียนชายก็สามารถสวมใส่กางเกงขายาวได้เช่นกัน

หลังจากนั้นในวันที่ 18 พ.ค. ผู้อำนวยการโรงเรียนได้เชิญผู้ปกครองนักเรียนไปรับฟังการตัดสินใจผลการพิจารณาที่มาจากการประชุมของคณะกรรมการสถานศึกษา ที่ห้องประชุมของโรงเรียนโดยมีประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี ซึ่งมีสถานะเป็นกรรมการสถานศึกษาประจำโรงเรียนเข้าประชุมด้วย จากนั้นสถานการณ์ทุกอย่างก็เปลี่ยนแปลงเพราะมติจากกรรมการสถานศึกษาที่ตัดสินใจว่า ห้ามสวมฮิญาบและยืนยันว่าจะไม่มีการแก้กฎของโรงเรียน ซึ่งก่อนหน้านี้หนึ่งวันคือ วันที่ 17 พ.ค. โรงเรียนประสบปัญหาที่ครูบางส่วนหยุดสอนด้วยการลาภิกและ

ลาป่วยกว่า 20 คน อันเนื่องมาจากการไม่เห็นด้วยกับการแต่งกายของนักเรียนมุสลิม

ต่อมาเมื่อวันที่ 20 พ.ค. ทางโรงเรียนได้แถลงอนุญาตให้นักเรียนหญิงมุสลิมแต่งฮิญาบเข้าเรียนได้หลังปลัดศธ.-เลขาฯ สพฐ. ร่วมประชุมหาทางออกกับผู้บริหารโรงเรียน โดยให้ยืดระเบียน ข้อกฎหมายการแต่งกายเครื่องแบบนักเรียนตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้กำหนดไว้ ตามพระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. 2551 ที่มีผลบังคับใช้ในสถานศึกษาทั่วประเทศ นับเป็นการผ่อนคลายระเบียบของโรงเรียนอนุบาลปัตตานีที่ให้นักเรียนมุสลิมแต่งกายตามหลักศาสนาได้ ด้วยการยืดกฎหมายข้างต้น และประเด็นข้อถกเถียงในที่สาธารณะเริ่มเคลื่อนไปสู่เรื่องการแต่งกายของนักเรียนมุสลิมในโรงเรียนที่ตั้งอยู่บนที่ธรณีสงฆ์ในกรณีโรงเรียนอนุบาลปัตตานี

ในวันที่ 23 พ.ค. ได้มีการแถลงข่าวว่าผลการอนุญาตของโรงเรียนที่ทำร่วมกับปลัด ศธ. เมื่อ 3 วันก่อนหน้า ถูกคัดค้านจากพระและพี่น้องชาวพุทธในพื้นที่อย่างกว้างขวางโดยเครือข่ายคนพุทธได้รวมตัวกันหลายร้อยคนเรียกร้องให้นักเรียนทุกคนแต่งกายเหมือนกันตามกฎของโรงเรียนโดยไม่แบ่งแยกศาสนา ขณะที่ มีข่าวว่าตัวแทนเจ้าอาวาสวัดนพวงศาราม ปรีक्षा ทนายเตรียมยื่นฟ้องรัฐมนตรีช่วยศึกษาฯ (ที่มา <https://www.isranews.org/content-page/67-south-slide/66220-monk.html>)

ปัญหาดังกล่าวข้างต้นยืดเยื้อและมีกระแสที่แรงมากในโลกโซเชียลและเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางต่อเนื่องมา 2-3 สัปดาห์ จนมีผลล่าสุดคือเว็บไซต์ศูนย์ข่าวอิศราได้เผยแพร่ข่าวโดยอ้างถึงถึงเว็บไซต์ราชกิจจานุเบกษา ที่ได้เผยแพร่ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน ฉบับที่ 2 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมเนื้อหาให้นักเรียนมุสลิมใน

สถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในที่ธรณีสงฆ์ การจะแต่ง
เครื่องแบบตามหลักศาสนา ต้องเป็นไปตามข้อตกลง
ระหว่างวัดกับสถานศึกษา ไม่สามารถแต่งได้ตามความ
สมัครใจตามระเบียบเดิม ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ
ว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. 2561 ที่เพิ่งประกาศ
ในราชกิจจานุเบกษา¹ ลงนามโดย นายแพทย์
ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ศึกษาธิการ ลงวันที่ 5 มิถุนายน 2561 มีเนื้อหาแก้ไข
ระเบียบเดิม ข้อ 12 วรรคท้ายที่ระบุว่า “นักเรียนซึ่ง
นับถือศาสนาอิสลามในสถานศึกษาอื่นนอกจาก
สถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อาจเลือกแต่ง
เครื่องแบบนักเรียนตามวรรคหนึ่งหรือตามแบบที่
สถานศึกษากำหนดได้ตามความสมัครใจ” ซึ่งหมายถึง
การเปิดเสรีให้นักเรียนมุสลิม เลือกแต่งกายตามหลัก
ศาสนาได้ หรือจะแต่งเครื่องแบบนักเรียนตามระเบียบ
ของโรงเรียนก็ได้

ส่วนระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยเครื่อง
แบบนักเรียน ฉบับใหม่ที่เพิ่งแก้ไขและประกาศในราช
กิจจานุเบกษา ได้ปรับแก้ข้อความใหม่ดังนี้

“นักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามในสถานศึกษาอื่น
นอกจากสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อาจ

เลือกแต่งเครื่องแบบนักเรียนตามวรรคหนึ่งหรือตาม
แบบที่สถานศึกษากำหนดได้ตามความสมัครใจ ยกเว้น
สถานศึกษาที่ขอใช้พื้นที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์เป็นที่ตั้งของ
สถานศึกษา การแต่งเครื่องแบบนักเรียนให้เป็นไปตาม
สัญญาหรือข้อตกลงระหว่างวัดกับสถานศึกษา”

การแก้ไขระเบียบฯ ออกมาลักษณะนี้ เท่ากับว่า
โรงเรียนวัด ซึ่งหมายถึงโรงเรียนที่อยู่ในเขตวัด หรือตั้ง
อยู่บนที่ธรณีสงฆ์ของวัด นักเรียนมุสลิมต้องแต่งกาย
ด้วยเครื่องแบบนักเรียนตามข้อตกลงระหว่างวัดกับ
สถานศึกษา ซึ่งก็คือยึดตามระเบียบของโรงเรียนนั่นเอง
หากไม่เปิดช่องให้นักเรียนมุสลิมแต่งกายตามหลัก
ศาสนาได้ ก็ไม่สามารถแต่งได้ (ที่มา <https://www.isranews.org/content-page/67-south-slide/66823-end.html>)

ผลที่ออกมาสร้างความผิดหวังให้แก่ผู้ปกครอง
นักเรียนมุสลิมและบุคคลหลายๆ ฝ่ายเกี่ยวข้องกับ
ปัญหาการสวมฮิญาบในโรงเรียนอนุบาลปัตตานี รวมถึง
ชนทุกกลุ่มผู้ที่คาดหวังที่จะทำให้ชายแดนใต้/ปาตานี
มีความเป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกัน
ท่ามกลางความหลากหลายเป็นอย่างยิ่ง ■

